

Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/aruibfdergisi>

Uluslararası ticaret ve turizm ilişkisine yönelik araştırmaların bibliyometrik analizi*

A bibliometric analysis of research on the relationship between international trade and tourism

Murad Mammad^{a**}, Ali Rıza Gökbunar^b

^a Doktora öğrencisi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uluslararası Ticaret ve Finans Anabilim Dalı, Manisa, muradmammad95@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1669-9034

^b Prof. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Finans ve Bankacılık Bölümü, Manisa, aliriza.gokbunar@cbu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3963-6597

MAKALE BİLGİSİ

Makale geçmişi:

Başvuru: 09 Nisan 2026

Kabul: 08 Mayıs 2026

Anahtar kelimeler:

Uluslararası Ticaret,
Turizm,
Bibliyometrik Analiz,
Sürdürülebilirlik

Makale türü:

Araştırma makalesi

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 09 April 2026

Accepted: 08 May 2026

Keywords:

International Trade,
Tourism,
Bibliometric Analysis,
Sustainability

Article type:

Research article

ÖZET

Bu çalışma, turizm ve uluslararası ticaret ilişkisine yönelik akademik literatürü bibliyometrik analiz yöntemiyle incelemeyi amaçlamaktadır. Web of Science veri tabanından elde edilen 903 makale VOSviewer programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, literatürün zaman içerisinde artış eğilimi gösterdiğini, akademik üretimin belirli ülke ve kurumlar etrafında yoğunlaştığını ve işbirliği ağlarının sınırlı bir yapı sergilediğini ortaya koymaktadır. Eş-atıf analizi, literatürün üç temel eksen etrafında şekillendiğini göstermektedir. Bunlar turizm-talep ve ticaret ilişkisi, sürdürülebilirlik ve çevresel etkiler ile ekonometrik yöntemler olarak bulunmuştur. Anahtar kelime analizi de benzer biçimde literatürün ekonomik büyüme, sürdürülebilirlik ve metodolojik yaklaşımlar çerçevesinde geliştiğini desteklemiştir. Yapılan çalışma, alanın çok boyutlu yapısını ortaya koyarak gelecekteki araştırmalar için yol gösterici bir temel sunmaktadır.

ABSTRACT

This study aims to examine the academic literature on the relationship between tourism and international trade through a bibliometric analysis. A total of 903 articles retrieved from the Web of Science database were analyzed using VOSviewer software. The findings indicate that the literature has shown a growing trend over time, academic production is concentrated in certain countries and institutions, and collaboration networks remain relatively fragmented. Co-citation analysis reveals that the literature is structured around three main pillars. These are listed as tourism demand and trade relations, sustainability and environmental impacts, and econometric methods. Keyword analysis further supports that the literature has evolved around economic growth, sustainability, and methodological approaches. By revealing the multidimensional structure of the field, this study provides a guiding framework for future research.

* Çalışma, Murad Mammad'ın 2026 yılında devam etmekte olan doktora tezinden üretilmiştir.

** Sorumlu yazar / Corresponding author

E-posta / E-mail: muradmammad95@gmail.com

Atıf / Citation: Mammad, M. ve Gökbunar, A. R. (2026). Uluslararası ticaret ve turizm ilişkisine yönelik araştırmaların bibliyometrik analizi. *Ardahan Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8(1), 121-134. <http://doi.org/10.58588/aru-jfeas.1925363>

1. Giriş

Turizm sektörü ile uluslararası ticaret arasındaki ilişki, özellikle küreselleşme sürecinin derinleşmesiyle birlikte ekonomi literatüründe giderek daha fazla önem kazanan bir araştırma alanı haline gelmiştir (Lévy, 2007; Çeken vd., 2009; Song vd., 2018). Turizm, bir hizmet sektörü olması yanı sıra ülkelerin dış ekonomik dengelerini etkileyen bir “görünmez ihracat” kalemi olarak değerlendirilmektedir (Walton, 2018; Brida vd., 2020). Uluslararası turist harcamalarının ev sahibi ülkeye döviz kazandırması, ödemeler dengesi açıklarının azaltılmasına katkı sağlaması ve milli gelir üzerinde genişletici etkiler yaratması bu yaklaşımın temelini oluşturmaktadır (Alsabhan vd., 2025). Bu yönüyle turizm, geleneksel mal ihracatına alternatif bir dış ticaret kanalı işlevi görmektedir.

Bununla birlikte, turizm ile uluslararası ticaret arasındaki ilişki tek yönlü değildir (Suresh ve Tiwari, 2018). Turistik hareketlerin döviz kazandırıcı etkileri ve ekonomik gelişmeye pozitif etkisi (Arslantürk ve Atan, 2012) dışında ticaret akımlarını kolaylaştırıcı bir rol oynadığı da literatürde vurgulanmaktadır (Santana-Gallego vd., 2016). Uluslararası turizm, ülkeler arasında giderek daha bütünleşik bir ağ yapısı oluşturmaktadır (Chung vd., 2020). Turist akımları, firmalar ile dışsal tüketiciler arasında doğrudan etkileşim yaratarak bilgi akışını artırmakta ve bu durum yerel ekonomik verimliliği desteklemektedir (Marrocu ve Paci, 2011). Bu durum, özellikle bilgi asimetritlerinin azaltılması ve işlem maliyetlerinin düşürülmesi yoluyla ticaretin genişlemesine katkı sağlamaktadır (Keum, 2011). Nitekim ampirik çalışmalar, turist sayısındaki artışın ülkeler arasındaki ticaret hacmini ve ticaret yapma olasılığını anlamlı biçimde artırdığını ortaya koymaktadır (Santana-Gallego vd., 2016).

Literatürde turizm ve uluslararası ticaret ilişkisi, farklı metodolojik yaklaşımlar kullanılarak kapsamlı şekilde incelenmiştir. Bu çalışmalar genel olarak üç ana grupta toplanabilir. İlk grup, zaman serisi ve nedensellik analizlerine dayanan çalışmalardır. Bu kapsamda yapılan araştırmalar, turizm göstergeleri ile ihracat, ithalat ve toplam ticaret hacmi arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunduğunu ortaya koymaktadır (Azmi vd., 2023; Kayakuş vd., 2023). Türkiye ve farklı ülke örneklerinde gerçekleştirilen çalışmaların önemli bir kısmı, turizmden ticarete doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit ederken (Bahar ve Baldemir, 2008; Şahin, 2021), bazı çalışmalar çift yönlü etkileşimlere işaret etmektedir (Özcan ve Yorgancılar, 2016; Kurtuluş, 2023). Bu bulgular, turizmin yalnızca ekonomik çıktıları etkilemekle kalmayıp, ticaret dinamikleriyle karşılıklı etkileşim içinde olduğunu göstermektedir.

Literatürdeki ikinci grup çalışmalar, panel veri analizleri ve uluslararası karşılaştırmalar yoluyla turizm-ticaret ilişkisini daha geniş bir bağlamda ele almaktadır. OECD ülkeleri, BRICS ülkeleri ve gelişmekte olan ekonomiler üzerine yapılan analizler, turizm gelirleri ve turist sayısındaki artışların dış ticaret hacmini uzun dönemde pozitif yönde etkilediğini ortaya koymaktadır (Santana-Gallego vd., 2011; Garidzirai, 2022). Bununla birlikte, bu etkinin ülke gruplarına, ekonomik yapılarına ve dönemsel koşullara bağlı olarak farklılaştığı da görülmektedir. Örneğin bazı ülkelerde ticaretten turizme doğru nedensellik ilişkisi daha güçlü iken, bazı ülkelerde turizmden ticarete doğru etki baskın hale gelmektedir (Ölmez ve Tarakcı, 2024). Bu durum, turizm ve uluslararası ticaret arasındaki ilişkinin bağlama duyarlı ve heterojen bir yapı sergilediğini göstermektedir.

Üçüncü grup çalışmalar ise çekim modeli ve türevleri gibi daha gelişmiş ekonometrik yaklaşımlar kullanarak turizm ve uluslararası ticaret arasındaki mikro temelli mekanizmaları analiz etmektedir (Santana-Gallego vd., 2016; Bjelić vd., 2025; Tuyen-Nguyen ve Choi, 2026). Bu çalışmalar, turizm akımlarının ticareti hem kapsam (ticaret yapma olasılığı) hem de yoğunluk (ticaret hacmi) açısından artırdığını ortaya koymaktadır. Özellikle Santana-Gallego vd. (2016) tarafından geliştirilen genişletilmiş çekim modeli yaklaşımı, turist sayısındaki artışın ihracat yapma olasılığını ve ihracat hacmini anlamlı şekilde yükselttiğini göstermektedir. Bu bulgular, turizmin ticaret üzerindeki etkisinin yalnızca makroekonomik yanı sıra mikroekonomik ilişkiler üzerinden de işlediğini ortaya koymaktadır.

Öte yandan literatürde döviz kuru, ekonomik özgürlükler, pandemi gibi dışsal faktörlerin turizm ve uluslararası ticareti nasıl şekillendirdiğini inceleyen çalışmalar da bulunmaktadır (Ruiz-Estrada vd., 2023; Ölmez ve Durusu-Çiftçi, 2024; Hamza vd., 2025). Özellikle COVID-19 pandemisi gibi küresel şokların bu ilişkiyi zayıflattığı, hatta bazı durumlarda anlamlılığını ortadan kaldırdığı görülmektedir (Şeker, 2022; Kurnaz ve Seyfettinoğlu, 2025). Bu durum, turizm ve uluslararası ticaret arasındaki ilişkinin ekonomik değişkenler dışında küresel krizler ve politik koşullara da duyarlı olduğunu göstermektedir. Literatür bulguları genel anlamda değerlendirildiğinde, turizm ile uluslararası ticaret arasında çoğunlukla pozitif, anlamlı ve çoğu durumda karşılıklı bir etkileşim bulunduğu yönünde güçlü bir fikir birliği olduğu görülmektedir. Turizm gelirleri ve turist sayısındaki artışlar genellikle ihracatı artırmakta, ithalatı ise talep ve döviz kanalları üzerinden etkilemektedir. Bununla birlikte, ilişkinin yönü ve gücü ülke özelliklerine, kullanılan yöntem ve analiz dönemine bağlı olarak değişebilmektedir. Bu durum, alandaki çalışmaların çoğunlukla ampirik bulgular üretmesine rağmen literatürün bütüncül yapısının sistematik olarak değerlendirilmediğini göstermektedir.

Bu hususta literatürde önemli bir boşluk olduğu ortaya çıkmaktadır. Mevcut çalışmaların büyük çoğunluğu turizm ve uluslararası ticaret arasındaki ilişkiyi ekonometrik yöntemlerle analiz etmekte, ancak bu alandaki akademik üretimin genel yapısını, gelişim eğilimlerini, konuların yoğunlaştığı alanlar ve işbirliği ağlarını inceleyen çalışmalar oldukça sınırlı kalmaktadır. Bu boşluğu gidermek açısından bibliyometrik analiz yöntemi, belirli bir araştırma alanındaki bilgi üretiminin yapısını ortaya koyarak araştırma eğilimlerini, öncü çalışmalarını ve gelecekteki araştırma yönelimlerini belirlemede önemli avantajlar sunmaktadır (Donthu vd., 2021).

Bu çalışmanın temel amacı, turizm ve uluslararası ticaret ilişkisine yönelik akademik literatürü bibliyometrik yöntemler kullanarak sistematik biçimde incelemek ve alanın gelişimsel yapısını ortaya koymaktır. Bu kapsamda çalışma, yalnızca mevcut bulguları özetlemekle kalmayıp literatürdeki bilgi üretim süreçlerini analiz ederek alana farklı bir perspektif sunmayı hedeflemektedir. Bu yönüyle yapılan çalışma, turizm ve uluslararası ticaret ilişkisini doğrudan inceleyen ampirik araştırmalardan farklılaşmaktadır.

Bu çalışmada aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

- Turizm ve uluslararası ticaret ilişkisine yönelik akademik yayınların zaman içindeki gelişim eğilimi nasıldır?
- Bu alandaki akademik üretim yazar, dergi, ülke ve kurum düzeyinde nasıl bir dağılım ve işbirliği yapısı göstermektedir?
- Literatürün entelektüel yapısı, eş atıf ilişkileri çerçevesinde nasıl şekillenmektedir?
- Anahtar kelime analizleri temelinde literatürde öne çıkan tematik kümeler nelerdir?
- Tematik yapılar, alanın genel araştırma yönelimleri hakkında ne göstermektedir?

2. Yöntem

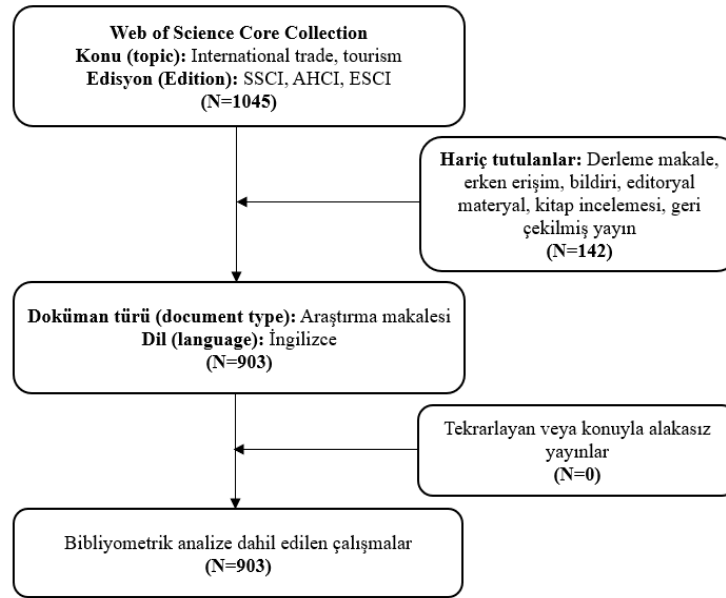
Bu çalışma, turizm ve uluslararası ticaret ilişkisine yönelik akademik literatürün yapısını incelemek amacıyla bibliyometrik analiz yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bibliyometrik analiz, belirli bir alandaki bilimsel literatürde yer alan örüntüleri, eğilimleri ve etkiyi ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen sistematik bir inceleme yöntemidir (Donthu vd., 2021). Bu süreç; ilgili veri tabanlarından veri toplanması, verilerin temizlenmesi ve düzenlenmesi ile farklı bibliyometrik teknikler kullanılarak analiz edilmesini içermektedir. Bibliyometrik analiz, büyük hacimli bilimsel verilerin incelenmesi ve değerlendirilmesinde giderek daha yaygın olarak kullanılan kapsamlı bir yöntem haline gelmiştir (Passas, 2024). Çalışma, sistematik bir veri toplama süreci ile elde edilen yayınların tanımlayıcı analizini, ağ temelli analizlerini ve tematik çözümlemelerini içermektedir.

2.1. Araştırma Tasarımı

Alt başlıklarla ayrıntılı şekilde araştırmada kullanılan model ve modelin tercih edilme gerekçesi açıklanır. Ayrıca, araştırma tasarımı da ayrıntılı olarak açıklanmalıdır. Veri toplama araçlarının nasıl, ne zaman ve hangi koşullarda kullanıldığına ilişkin bilgi burada açıklanmalıdır. Eğer deneysel bir araştırma ise, yapılan deney ve kontrol koşulları, grupları, gruplara uygulanan prosedürler ayrıntılı olarak açıklanmalıdır. Nicel çalışmalar için, analiz prosedürleri, kullanılan istatistiksel yöntemler, istatistiksel yöntemlerin her bir araştırma sorusu veya hipotezi için uygunluğunun gerekçesi bu bölümde ayrıntılı olarak açıklanmalıdır. Niteliksel araştırmalardaki veri analizi prosedürleri de kapsamlı bir şekilde tartışılmalıdır.

2.2. Veri Seti ve Veri Toplama Süreci

Araştırma kapsamında kullanılan veriler, Web of Science Core Collection (WoS) veri tabanından elde edilmiştir. WoS veri tabanı, yüksek etki faktörüne sahip dergileri kapsamı ve bibliyometrik analizler için uygun veri formatı sunması nedeniyle tercih edilmiştir. Veri toplama sürecinde, turizm ve uluslararası ticaret ilişkisini kapsayan çalışmaların belirlenmesi amacıyla ilgili anahtar kelimeler kullanılmıştır. Arama sürecinde “tourism”, “international tourism”, “trade” ve “international trade” gibi temel kavramlar birlikte kullanılarak konuya ilişkin çalışmalar filtrelenmiştir. Elde edilen sonuçlar belirli kriterler doğrultusunda sınırlandırılmıştır. Bu kapsamda yapılan eleme ve dahil etme sürecine ait ölçütler Şekil 1’deki PRISMA akış diyagramında sunulmuştur.

Şekil 1. Bibliyometrik veri seti için kullanılan PRISMA diyagramı

Veri toplama sürecinde WoS gelişmiş arama paneli kullanılarak konu (topic) alanında “international trade” ve “tourism” anahtar kelimeleri birlikte taranmıştır. Tarama SSCI, AHCI ve ESCI indeksleri ile sınırlıdır. İlk tarama sonucunda toplam 1.045 kayıt elde edilmiştir. Ölçütlerin uygulanması sonucunda 903 araştırma makalesi nihai veri setine dahil edilmiştir. Literatürde önerildiği üzere, çalışmaların alanla ilişkisi analiz ve yorumlama aşamasında, tematik kümeler temelinde değerlendirilmiştir (Aria ve Cuccurullo, 2017).

2.3. Veri Analizi

Analiz sürecinde ağ görselleştirmeleri ve haritalama işlemleri için VOSviewer 1.6.20 yazılımı kullanılmıştır. VOSviewer, bibliyometrik ağları görselleştirmek ve yorumlamak için yaygın olarak tercih edilen bir araçtır (Van Eck ve Waltman, 2010). Çalışmada bibliyometrik analiz kapsamında tanımlayıcı istatistikler ve ağ analizleri

kullanılmıştır. Analizler farklı boyutlarda ele alınarak literatürün çok yönlü yapısı ortaya konulmuştur.

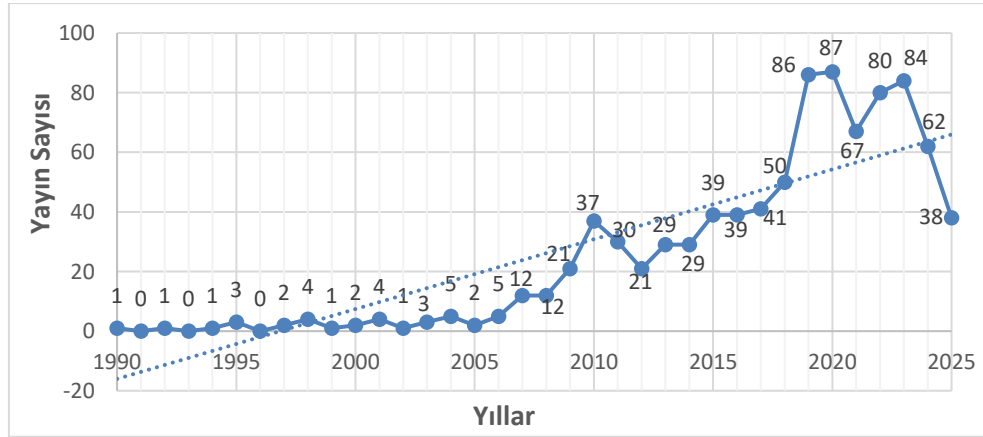
İlk aşamada, yayınların yıllara göre dağılımı incelenerek literatürün zaman içindeki gelişim eğilimi analiz edilmiştir. Bu analiz, alana yönelik akademik ilginin hangi dönemlerde yoğunlaştığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. İkinci aşamada yazar, ülke ve kurum düzeyinde işbirliği ağları incelenmiştir. Bu kapsamda oluşturulan ağ yapıları, alandaki akademik işbirliği düzeyini ve öne çıkan paydaşları belirlemek için kullanılmıştır. Yazar ve kurum düzeyindeki üretkenlik analizlerinde tam sayım (full counting) yöntemi kullanılırken, ülkeler arası işbirliği yapısının daha dengeli biçimde ortaya konulabilmesi amacıyla kesirli sayım (fractional counting) yöntemi tercih edilmiştir. Üçüncü aşamada, literatürün entelektüel yapısını ortaya koymak amacıyla eş atıf (co-citation) analizi gerçekleştirilmiştir. Bu analiz sayesinde, birlikte atıf alan çalışmaların oluşturduğu bilgi kümeleri belirlenmiş ve alanın teorik temelleri ortaya konulmuştur. Son aşamada ise anahtar kelimeler üzerinden eş-oluşum (co-occurrence) analizi yapılmıştır. Bu analiz ile literatürde öne çıkan araştırma temaları ve bu temalar arasındaki ilişkiler belirlenmiştir. Anahtar kelime ağlarından elde edilen kümeler, alanın tematik yapısını ve araştırma eğilimini yansıtmaktadır. Anahtar kelime analizlerinde tam sayım yöntemi kullanılmış ve minimum tekrar eşiği belirlenerek çok düşük frekanslı kavramlar analiz dışı bırakılmıştır.

3. Bulgular

Araştırma sorularına yönelik cevapları bulmak doğrultusunda elde edilen bulgular alt başlıklar halinde sunulmuştur.

3.1. Yayınların Zaman İçindeki Gelişimi

Araştırmanın birinci problemi olan “Turizm ve uluslararası ticaret ilişkisine yönelik akademik yayınların zaman içindeki gelişim eğilimi nasıldır?” sorusuna yönelik bulgular Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Turizm ve uluslararası ticaretle ilgili yayınların yıllara göre dağılımı

Şekil 2, turizm ve uluslararası ticaret ilişkisini inceleyen yayınların yıllara göre dağılımını göstermektedir. Yayın sayılarının uzun dönemde artış eğilimi gösterdiği, özellikle belirli dönemlerde belirgin yoğunlaşmaların olduğu görülmektedir. Eğilim doğrusu, yayın sayılarının yıllar itibarıyla artış yönlü bir seyir izlediğini ve bu artışın ortalama olarak sınırlı ancak istikrarlı bir düzeyde gerçekleştiğini göstermektedir. Erken dönemlerde sınırlı düzeyde ilerleyen akademik üretimin, sonraki yıllarda (2005 sonrası) daha düzenli ve yüksek hacimli bir literatüre dönüştüğü anlaşılmaktadır. 2018 yılından itibaren ise, önceki artış eğilimine kıyasla daha dalgalı bir üretkenlik ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak turizm ve uluslararası ticaretle ilgili yayınların sayısı zamanla artmış, son dönemde bu eğilim daha dalgalı bir yapı kazanmıştır.

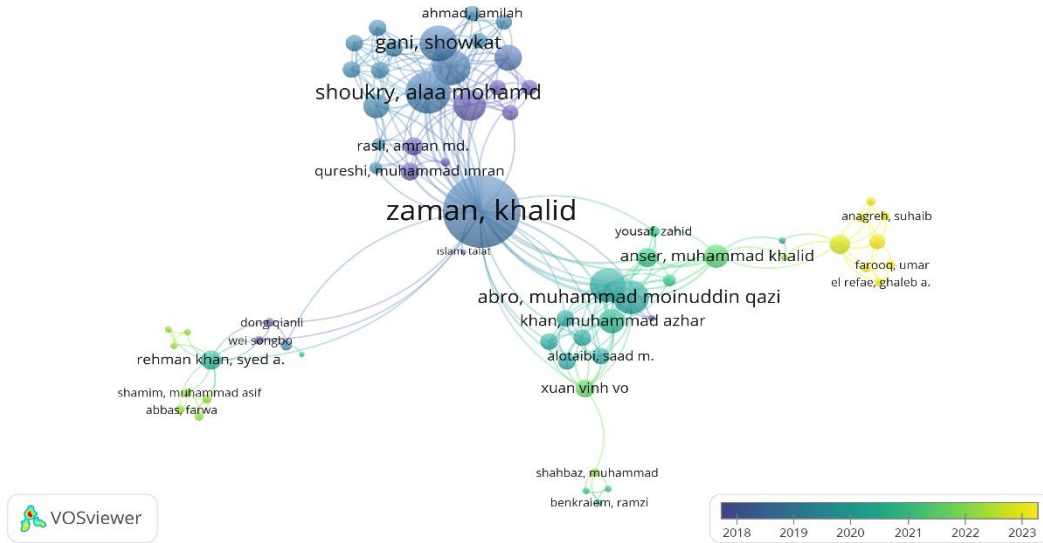
3.2. Yazar, Dergi ve Kurum Düzeyinde Üretim ve İşbirliği

Bu bölümde araştırmanın ikinci problemi olan “Bu alandaki akademik üretim yazar, dergi, ülke ve kurum düzeyinde nasıl bir dağılım ve işbirliği yapısı göstermektedir?” sorusuna yönelik bulgular incelenmiştir. Alanda en çok yayın üreten yazarlara ait sıralama Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. En fazla yayın yapan ilk 10 sıradaki yazara ait yayın sayıları

Yazarlar	Yayın Sayıları	Atıf Sayısı
Santana-Gellego, Maria	20	1251
Katircioglu, Salih T.	15	654
Zaman, Khalid	11	540
Khalid, Usman	10	346
Okafor, Luke Emeka	10	358
Rosselló-Nadal, Jaume	9	608
Alola, Uju V.	6	222
Işık, Cem	6	810
Perez-Rodriguez, Jorge V.	6	243
Tsui, Wai Hong Kan	6	177

Tablo 1’de alanda en fazla yayın yapan ilk 10 yazar yer almaktadır. Liste incelendiğinde ilk iki araştırmacının diğerlerine kıyasla daha yüksek üretkenliğe sahip olduğu, ancak genel dağılımın tek bir yazar etrafında yoğunlaşmadığı görülmektedir. Bu durum, literatürde üretimin görece dağınık bir yapı sergilediğini göstermektedir. Ayrıca alanda belirli yazarların yayın sayısı ve atıf etkisi bakımından öne çıksa da yüksek yayın sayısının her durumda yüksek atıfla paralel ilerlemediği görülmektedir. Yazarlara ait işbirliği ağ yapısı ise, yazarlar arasındaki bağlantıların toplam gücünü yansıtan toplam bağlantı gücü (total link strength) ölçütü esas alınarak oluşturulmuştur (Şekil 3).

Şekil 3. Yazarlar arası işbirliği ağının zamansal örtüşme haritası (overlay visualization)

Şekil 3, yazarlar arası işbirliği yapısının zaman içinde farklılaşan bir dağılım sergilediğini göstermektedir. 8 farklı yazar kümesi içerisinde, ağın merkezinde yer alan bazı yazarların farklı dönemlerde farklı araştırma gruplarıyla bağlantı kurduğu, buna karşılık daha yeni çalışmaların belirli kümeler etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu yapı, işbirliği ağının bütünsel bir yapıdan ziyade belirli araştırma grupları üzerinden geliştiğini ortaya koymaktadır. Tablo 1’de en yüksek yayın ve atıf değerlerine sahip olan Santana-Gallego ve

Katırcıoğlu gibi yazarların işbirliği ağında yer almaması, bu araştırmacıların çalışmalarını büyük ölçüde sınırlı ortak yazarlık ilişkileriyle veya farklı ve birbirine bağlı olmayan araştırma grupları içinde yürüttüklerini göstermektedir.

Tablo 2. En fazla yayın yapılan ilk 10 sıradaki dergiye ait yayın sayıları

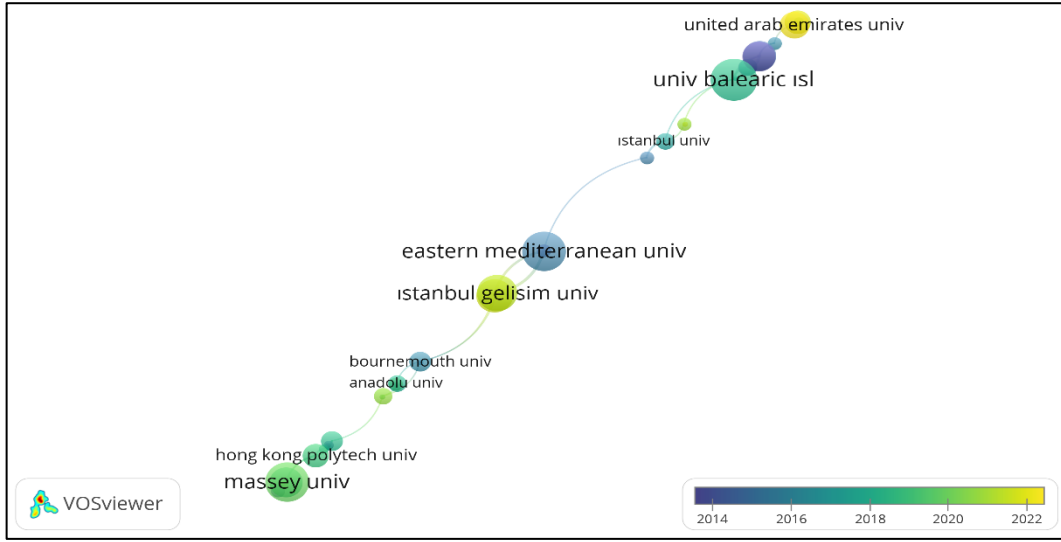
Dergiler	Yayın Sayıları
Tourism Economics	51
Current Issues in Tourism	30
Journal of Travel Research	24
Sustainability	24
Tourism Management	24
Environmental Science and Pollution Research	18
Annals of Tourism Research	15
Applied Economics	14
Tourism Analysis	14
Journal of Air Transport Management	10

Tablo 2’de yayınların en sık yer aldığı dergiler sunulmuştur. Dergilerin dağılımı, çalışmaların belirli yayın organlarında yoğunlaştığını ortaya koymaktadır. Özellikle turizm, turizm ekonomisi seyahat, sürdürülebilirlik ve turizm yönetimi odaklı dergilerin öne çıktığı, bununla birlikte çevre ve uygulamalı ekonomi alanındaki dergilerin de alanda yer aldığı görülmektedir.

Tablo 3. En fazla yayın yapan ilk 10 sıradaki kuruma ait yayın sayıları

Kurum	Yayın Sayıları	Atıf Sayısı
Eastern Mediterranean University	21	807
University of Balearic Islands	17	813
Hong Kong Polytechnic University	13	330
Massey University	11	295
King Saud University	10	336
University of Johannesburg	10	110
Griffith University	9	301
University of Queensland	9	216
University of Technology Malaysia	8	238
Istanbul Gelisim University	8	276

Tablo 3, en fazla yayın üreten kurumların aynı zamanda yüksek atıf değerlerine de sahip olduğunu göstermektedir. Özellikle Eastern Mediterranean University ve University of the Balearic Islands hem üretkenlik hem de etki bakımından öne çıkarken, Hong Kong Polytechnic University ve Massey University gibi kurumlar daha düşük atıf düzeylerine rağmen literatüre düzenli katkı sağlayan kurumlar olarak dikkat çekmektedir.

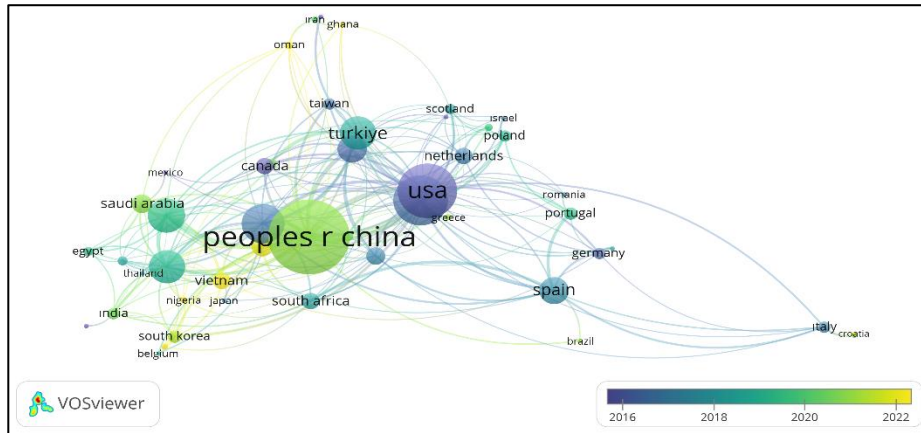
Şekil 4. Kurumlar arası işbirliği ağının zamansal örtüşme haritası

Kurumlar arası işbirliği ağı (8 küme) sınırlı sayıda üniversite etrafında şekillenmekte, düşük yoğunluklu ve lineer bir yapı sergilemektedir. Ağın merkezinde yer alan Eastern Mediterranean University, farklı dönemlerdeki kurumlar arasında bağlantı kuran temel bir köprü rolü üstlenirken, Massey University ve Hong Kong Polytechnic University gibi kurumlar daha erken dönemdeki işbirliklerini temsil etmektedir. Buna karşılık United Arab Emirates University ve İstanbul Gelisim University gibi kurumların daha güncel dönemde ağda yer aldığı görülmektedir. Zamansal dağılım, işbirliğinin belirli kurumlar arasında sınırlı ve dönemsel bağlantılar üzerinden geliştiğini göstermektedir.

Tablo 4. En fazla yayın yapan ilk 10 sıradaki ülkeye ait yayın sayıları

Ülke	Yayın Sayıları	Atıf Sayısı
Peoples Republic of China	137	3118
USA	136	4262
England	78	2776
Türkiye	72	2801
Australia	62	1821
Spain	57	2253
Malaysia	42	1452
Pakistan	33	1762
India	33	720
South Africa	31	873

Tablo 4, en yüksek akademik üretimin Çin ve ABD tarafından gerçekleştirildiğini göstermektedir. İngiltere ve Türkiye hem yayın hem atıf bakımından öne çıkan diğer ülkeler arasında yer alırken, Avustralya ve İspanya orta düzey üretim ve etki kapasitesi sergilemektedir. Buna karşılık Malezya, Pakistan, Hindistan ve Güney Afrika gibi ülkelerin daha sınırlı yayın sayılarına rağmen literatüre önemli katkılar sağladıkları görülmektedir.

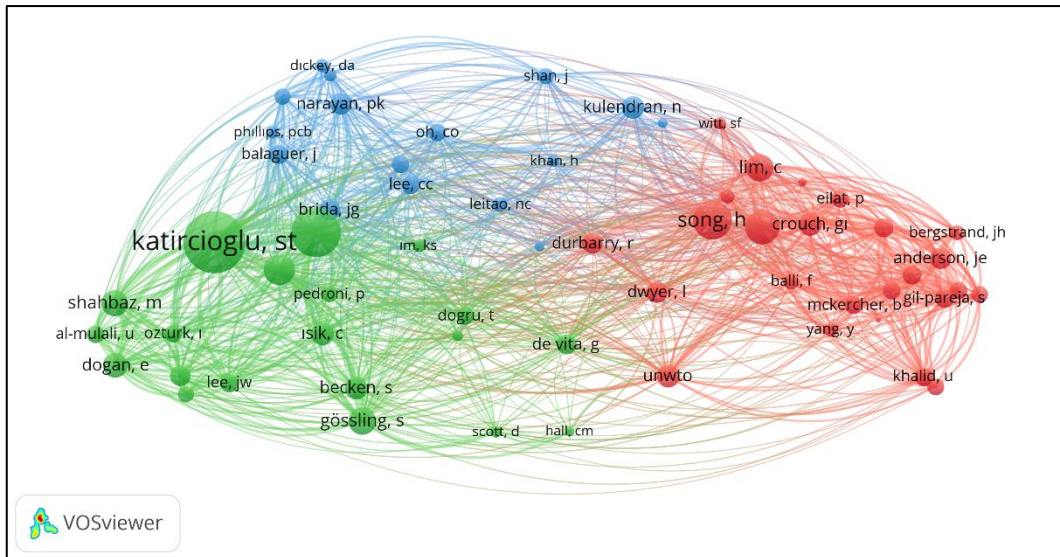

Şekil 5. Ülkeler arası işbirliği ağının zamansal örtüşme haritası

Ülkeler arası işbirliği ağı, yoğun bağlantılar içermekle birlikte belirli ülkeler etrafında merkezileşmiş bir yapı sergilemektedir. Ağın merkezinde yer alan Çin ve ABD yüksek bağlantı yoğunluğu ile öne çıkarken; İngiltere, Avustralya ve Türkiye bu merkezlerle güçlü etkileşim içerisinde konumlanmaktadır. Ağ yapısı, ülkeler arasında yaygın ancak eşit olmayan bir işbirliği dağılımına işaret etmektedir. Zamansal dağılım incelendiğinde ABD, İngiltere ve İspanya gibi ülkelerin daha erken dönem çalışmalarla ilişkili olduğu, buna karşılık Çin, Malezya, Pakistan ve Suudi Arabistan gibi ülkelerin daha yeni dönemde ağda daha görünür hale geldiği anlaşılmaktadır. Bu durum, literatürde son yıllarda Asya merkezli katkılarının arttığını göstermektedir.

3.3. Eş-Atıf (Co-Citation) Analizi

Araştırmanın üçüncü problemi olan “Literatürün entelektüel yapısı, eş atıf ilişkileri çerçevesinde nasıl şekillenmektedir?” sorusuna yönelik bulgular Şekil 6’da gösterilmiştir.

Şekil 6. Eş-atıf (co-citation) ilişkilerine dayalı yazar kümelenme haritası

Eş-atıf analizine dayalı yazar kümelenme haritası, literatürün üç temel küme etrafında yapılandığını göstermektedir. Birinci kümede (kırmızı) Anderson, Bergstrand, Helpman, Santana-Gallego, Song, Lim, Dwyer ve McKercher gibi yazarların öne çıktığı görülmektedir. Bu küme, uluslararası ticaret teorisi ile turizm talebi ve turizm akımlarını inceleyen ampirik çalışmaların kesişiminde konumlanmaktadır. Özellikle çekim modeli ve ticaret akımları yaklaşımının turizm literatürüyle bütünleştiği bir yapı söz konusudur. UNWTO gibi kurumsal

referansların da bu kümede yer alması, ampirik çalışmaların sektörel veri ve raporlarla desteklendiğini göstermektedir.

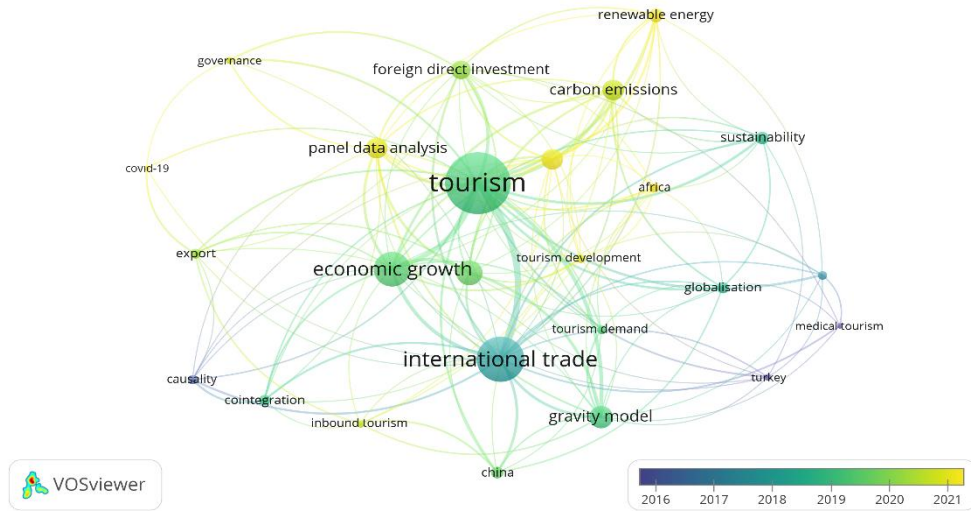
İkinci kümede (yeşil) Katırcıoğlu, Shahbaz, Paramati, Doğan, Gössling, Becken ve Tang gibi yazarların öne çıktığı görülmektedir. Bu küme turizmin çevresel etkileri, enerji tüketimi, karbon emisyonları ve sürdürülebilirlik bağlamında ele alındığı çalışmaları temsil etmektedir. Bununla birlikte Pesaran, Hall ve Scott gibi farklı alanlardan yazarların da bu kümede yer alması, çevre-enerji-turizm literatürünün metodolojik ve disiplinler arası bir yapı sergilediğini göstermektedir.

Üçüncü kümede (mavi) Narayan, Granger, Johansen, Dickey, Phillips ve Kulendran gibi yazarların öne çıktığı görülmektedir. Bu küme, ağırlıklı olarak ekonometrik yöntem literatürünü temsil etmekte olup eşbütünleşme, nedensellik ve zaman serisi analizlerine dayalı metodolojik çerçeveyi yansıtmaktadır. Bu kümede yer alan çalışmalar, turizm ve uluslararası ticaret ilişkisini inceleyen ampirik araştırmaların yöntemsel temelini oluşturmaktadır.

Kümeler arasındaki yoğun bağlantılar, turizm ile uluslararası ticaret ilişkisi, çevresel sürdürülebilirlik ve ekonometrik yöntemler literatürünün birbirleriyle güçlü biçimde etkileşim içinde olduğunu ve bütünlük bir yapı sergilediğini ortaya koymaktadır. Bu bulgular, literatürün entelektüel yapısının eş-atıf ilişkileri çerçevesinde üç temel araştırma eksenini etrafında şekillendiğini göstermektedir.

3.4. Anahtar Kelime Eş-Oluşum (Co-occurrence) Analizi ve Tematik Yapı

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın dördüncü problemi olan “Anahtar kelime analizleri temelinde literatürde öne çıkan tematik kümeler nelerdir?” ve beşinci problemi olan “Tematik yapılar, alanın genel araştırma yönelimleri hakkında ne göstermektedir?” sorularına yönelik bulgular sunulmuştur. Anahtar kelimeler arasında öne çıkan kümeler Şekil 7’de gösterilmiştir.

Şekil 7. Anahtar kelime eş-oluşum ağı

Şekil 7’de turizm ve uluslararası ticaret literatüründe öne çıkan tematik yapıların belirli kümeler etrafında yoğunlaştığı belirlenmiştir. Analizde minimum eşik değeri 10 olarak seçilmiş ve bu eşik altındaki anahtar kelimeler dışlanarak daha anlamlı ağ yapısı elde edilmiştir. Ağda “tourism” ve “international trade” kavramlarının merkezi konumda olduğu ve diğer temalarla yoğun bağlantılar kurduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, literatürün turizm ve uluslararası ticaret ilişkisi ekseninde şekillendiğini açık biçimde ortaya koymaktadır. “Economic growth”, “trade openness” ve “foreign direct investment” kavramlarının bu merkez etrafında olması, turizm ile

uluslararası ticaret ilişkisinin ekonomik büyüme ve makroekonomik değişkenlerle ele alındığını göstermektedir.

Bir diğer tematik yoğunlaşma, “carbon emissions”, “renewable energy” ve “sustainability” kavramları etrafında oluşmakta olup, turizmin çevresel etkileri ve sürdürülebilirlik boyutunun literatürde giderek daha fazla önem kazandığını göstermektedir. Bu yapı, turizm faaliyetlerinin ekonomik yönü yanı sıra çevresel sonuçlarıyla da değerlendirildiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca “gravity model”, “panel data analysis”, “cointegration” ve “causality” gibi kavramların oluşturduğu üçüncü alt küme, literatürde kullanılan metodolojik yaklaşımların büyük ölçüde ekonometrik tekniklere dayandığını göstermektedir. Bu durum, turizm ve uluslararası ticaret ilişkisini inceleyen çalışmaların ampirik analizlere güçlü biçimde dayandığını ortaya koymaktadır.

Zamansal renk skalası incelendiğinde, çevresel sürdürülebilirlik ve karbon emisyonları gibi konuların daha yeni çalışmalarda öne çıktığı, buna karşılık ekonometrik yöntemler ve temel ekonomik kavramların literatürde daha erken dönemlerden itibaren varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Bu bulgu, alanın zaman içerisinde çevresel ve sürdürülebilirlik odaklı bir genişleme gösterdiğine işaret etmektedir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular, araştırmanın dördüncü problemi olan “Anahtar kelime analizleri temelinde literatürde öne çıkan tematik kümeler nelerdir?” sorusuna yanıt vermekte ve literatürün ekonomik, çevresel ve metodolojik olmak üzere çok boyutlu bir tematik yapı sergilediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 5. Anahtar kelime ağından ortaya çıkan tematik kümeler

Kümeler	İlgili Anahtar Kelimeler	Anahtar Kelimelerden Türetilen Temalar
Küme 1	africa, economic growth, gravity model, international tourism, panel data analysis, tourism demand, tourism development	Turizm Talebi, Ekonomik Büyüme ve Çekim Modeli
Küme 2	covid-19, export, foreign direct investment, governance, tourism	Turizm, Uluslararası Ticaret ve Şoklar (COVID-19) Bağlamında Ekonomik Etkileşim
Küme 3	carbon emissions, globalisation, renewable energy, sustainability, trade openness	Sürdürülebilirlik, Küreselleşme ve Çevresel Etkiler
Küme 4	economic development, international trade, medical tourism, turkey	Uluslararası Ticaret, Kalkınma ve Ülke/Bölgesel Turizm
Küme 5	china, inbound tourism	Turizm Akımları
Küme 6	causality, cointegration	Ekonometrik Yöntemler

Tablo 5’te elde edilen kümeler incelendiğinde, çalışmaların ağırlıklı olarak üç ana ekseninde yoğunlaştığını desteklemektedir. Bunlar ekonomik büyüme ve turizm-talep ilişkisi, sürdürülebilirlik ve çevresel etkiler ile ekonometrik yöntemlere dayalı analizlerdir. Bunun yanında uluslararası ticaret, doğrudan yabancı yatırımlar ve küresel şoklar (örneğin COVID-19) gibi faktörlerin turizm ile etkileşimini ele alan çalışmaların da önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Küçük ölçekli kümeler ise belirli ülke odaklı veya spesifik turizm türlerine (örneğin medikal turizm) yönelik daha dar kapsamlı araştırma alanlarını temsil etmektedir. Bu yapı, literatürün hem genel ekonomik ilişkiler hem de özel tematik alanlar etrafında çeşitlendiğini göstermektedir. Dolayısıyla ulaşılan tematik yapı; araştırmanın beşinci problemi olan “Tematik yapılar, alanın genel araştırma yönelimleri hakkında ne göstermektedir?” sorusuna yanıt vermekte, alanın genel araştırma yönelimlerinin ekonomik büyüme-turizm ilişkisi, sürdürülebilirlik ve çevresel etkiler ile ekonometrik yöntem temelli ampirik analizlerle şekillendiğini vurgulamaktadır.

4. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, turizm ve uluslararası ticaret ilişkisine yönelik literatürü bibliyometrik analiz yöntemiyle inceleyerek alanın gelişim eğilimlerini, işbirliği ve entelektüel yapısını, tematik yönelimlerini ortaya koymayı

amaçlamıştır. Çalışma kapsamında elde edilen bulgular, araştırma sorularına paralel olarak değerlendirildiğinde, literatürün hem nicel olarak genişlediği hem de içerik bakımından çeşitlendiği görülmektedir.

İlk elde edilen bulgulara yayınların zaman içerisindeki gelişimi incelenmiş ve özellikle 2005 sonrası dönemde belirgin bir artış eğilimi gözlenmiştir. Bu bulgu, turizm ve uluslararası ticaret ilişkisinin küreselleşme süreciyle birlikte daha fazla araştırma konusu haline geldiğini ortaya koyan çalışmalarla uyumludur (Song vd., 2018). Bununla birlikte, son yıllarda gözlenen dalgalı yapı, COVID-19 gibi küresel şokların akademik üretim üzerindeki etkisiyle açıklanabilir (Şeker, 2022). Bu durum, literatürün ekonomik dinamiklerin ötesinde küresel şoklara da duyarlı olduğunu göstermektedir.

İkinci olarak yazar, kurum ve ülke düzeyindeki dağılımlar incelendiğinde, akademik üretimin belirli aktörler etrafında yoğunlaştığı, ancak işbirliği ağlarının görece parçalı bir yapı sergilediği görülmüştür. Bu bulgular, Chung vd. (2020) tarafından ortaya konulan turizm ağlarının kümelenmesi mantığından hareketle, uluslararası turizm ağlarının merkezileşmiş ancak heterojen dağılım gösterdiği yönündeki sonuçlarla paralellik göstermektedir. Dolayısıyla gerçek yaşamdaki turizm akımları ve ticaretin gelişimi ile bu alanda yapılan araştırmaların gelişimi arasında ilişki olduğu söylenebilir. Özellikle Çin ve ABD'nin merkezî konumu, küresel akademik üretimdeki lider rollerini yansıtmaktadır. Buna karşılık kurumlar arası işbirliğinin sınırlı ve lineer olması, literatürde disiplinler arası ve kurumsal entegrasyonun henüz yeterince gelişmediğini göstermektedir.

Üçüncü olarak eş-atıf analizi sonuçları, literatürün entelektüel yapısının üç temel ekseninde şekillendiğini ortaya koymuştur. İlk eksen, turizm talebi ve uluslararası ticaret ilişkisini inceleyen ampirik çalışmalardan oluşmakta olup Santana-Gallego vd. (2016) gibi çalışmalarla örtüşmektedir. İkinci eksen çevre, enerji ve sürdürülebilirlik bağlamında turizm literatürünü temsil etmekte ve bu yönüyle Gössling ve Becken gibi araştırmacıların çalışmalarını içermektedir (Peeters vd., 2006; Gössling ve Peeters, 2015). Üçüncü eksen ise ekonometrik yöntem literatürünü temsil etmekte olup Pesaran ve Granger gibi yazarların katkılarıyla şekillenmektedir (Pesaran, 2007, 2021). Bu yapı, literatürde hem teorik hem metodolojik hem de uygulamalı araştırmaların birlikte geliştiğini göstermektedir.

Dördüncü ve beşinci araştırma soruları kapsamında gerçekleştirilen anahtar kelime analizi, literatürde öne çıkan temaların ekonomik büyüme, sürdürülebilirlik ve ekonometrik yöntemler etrafında yoğunlaştığını ortaya koymuştur. Bu bulgu, Brida vd. (2020) ve Garidzirai (2022) gibi çalışmaların turizmin ekonomik büyüme ile güçlü ilişkisini vurgulayan sonuçlarıyla örtüşmektedir. Bununla birlikte, çevresel sürdürülebilirlik ve karbon emisyonları gibi temaların daha yeni dönemde öne çıkması, literatürde çevresel kaygıların giderek daha fazla önem kazandığını göstermektedir. Bu durum, önceki dönem çalışmalarına kıyasla literatürün yön değiştirdiğini ve daha bütüncül bir yapıya evrildiğini ortaya koymaktadır.

Çalışmanın genel sonucu; turizm ve uluslararası ticaret literatürünün ekonomik, çevresel ve metodolojik boyutların kesişiminde gelişen çok boyutlu bir yapı sergilediğini ortaya koymaktadır. Ancak bu gelişime rağmen literatürde belirli boşlukların devam ettiği görülmektedir. Özellikle mikro düzey analizlerin sınırlı olması, ülke bazlı karşılaştırmaların yetersizliği ve disiplinler arası çalışmaların düşük düzeyde kalması bu boşluklar arasında yer almaktadır.

Bu çalışma bazı sınırlılıklar içermektedir. Öncelikle veri seti yalnızca Web of Science veri tabanı ile sınırlandırılmıştır. Farklı veri tabanlarının (Scopus, Google Scholar vb.) dahil edilmesi daha geniş bir literatür kapsamı sağlayabilir. Ayrıca analiz yalnızca makale türündeki yayınlarla sınırlandırılmıştır. Gelecek çalışmalarda kitap bölümleri ve konferans bildirilerinin dahil edilmesi önerilebilir.

Gelecek araştırmalar için özellikle turizm ve ticaret ilişkisinin mikro düzeyde incelendiği firma veya sektör bazlı analizlere odaklanılması önerilmektedir. Bunun yanında sürdürülebilir turizm ve yeşil ticaret ilişkisini inceleyen çalışmaların artırılması literatüre önemli katkılar sağlayabilir. Uygulama açısından ise politika

yapıcıların turizmi yalnızca bir hizmet sektörü olarak değil, uluslararası ticareti destekleyen stratejik bir araç olarak değerlendirmesi gerekmektedir. Özellikle sürdürülebilir turizm politikalarının geliştirilmesi hem ekonomik büyüme hem de çevresel denge açısından önemlidir.

Yazar Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı

Çalışmada yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Destek Beyanı

Bu çalışma için herhangi bir kurumdan destek alınmamıştır.

Kaynaklar

- Alsabhan, T. H., Tahir, M., Burki, U., Abuhulaibah, T. F., Alnahedh, Z. K., & Jaboob, M. (2025). International tourism and economic growth: Exploring the unexplored for the ASEAN region. *Economies*, 13(10), 291.
- Aria, M., & Cuccurullo, C. (2017). bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*, 11(4), 959-975.
- Arslantürk, Y., & Atan, S. (2012). Dynamic relation between economic growth, foreign exchange and tourism incomes: An econometric perspective on Turkey. *Journal of Business Economics and Finance*, 1(1), 30-37.
- Azmi, S. N., Khan, T., Azmi, W., & Azhar, N. (2023). A panel cointegration analysis of linkages between international trade and tourism: case of India and South Asian Association for Regional Cooperation (SAARC) countries. *Quality & Quantity*, 57(6), 5157-5176.
- Bahar, O., & Baldemir, E. (2008). Uluslararası ticaret ile uluslararası turizm arasındaki nedensellik ilişkisi: Türkiye örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(4), 97-111.
- Bjelić, P., Jaćimović, D., Kastratović, R., & Baćović, M. (2025). Export of travel services in Western Balkans: A gravity model approach. *Eastern European Economics*, 63(3), 512-536.
- Brida, J. G., Gómez, D. M., & Segarra, V. (2020). On the empirical relationship between tourism and economic growth. *Tourism Management*, 81, 104131.
- Chung, M.G., Herzberger, A., Frank, K.A., & Liu, J. (2020). International tourism dynamics in a globalized world: A social network analysis approach. *Journal of Travel Research*, 59(3), 387-403.
- Çeken, H., Dalgın, T., & Karadağ, L. (2009). Küreselleşme ve uluslararası turizm arasındaki ilişki. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22), 21-36.
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 133, 285-296.
- Garidzirai, R. (2022). The role of international tourism on foreign trade in the BRICS nations. *Cogent Social Sciences*, 8(1), 2076792.
- Gössling, S., & Peeters, P. (2015). Assessing tourism's global environmental impact 1900-2050. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(5), 639-659.
- Hamza, S.H., Li, Q., & Khezri, M. (2025). Economic freedom index effects on inbound tourism in European countries: A spatial analysis. *PloS One*, 20(4), e0316133.
- Kayakuş, M., Erdoğan, D., & Terzioğlu, M. (2023). Predicting the share of tourism revenues in total exports. *Alphanumeric Journal*, 11(1), 17-30.
- Keum, K. (2011). International tourism and trade flows: A causality analysis using panel data. *Tourism Economics*, 17(5), 949-962.

- Kurnaz, E., & Seyfettinoğlu, Ü.K. (2025). Exports and tourism demand: Evidence of a strong link disrupted by pandemic restrictions. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 655-676.
- Kurtuluş, H.U. (2023). Türkiye’de turizm ve ihracat ilişkisi (2002-2021) [Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Lévy, B. (2007). The interface between globalization, trade and development: Theoretical issues for international business studies. *International Business Review*, 16(5), 594-612.
- Marrocu, E., & Paci, R. (2011). They arrive with new information. Tourism flows and production efficiency in the European regions. *Tourism Management*, 32(4), 750-758.
- Ölmez, F., & Durusu-Ciftci, D. (2024). Asymmetric effects of exchange rate on bilateral tourism trade balance: evidence from Turkey. *The Journal of International Trade & Economic Development*, 33(3), 439-461.
- Ölmez, F., & Tarakçı, D. (2024). Does trade pattern matter for tourism activities? Evidence from the twenty most visited countries. *European Journal of Tourism Research*, 37, 3706.
- Özcan, C., & Yorgancılar, F.N. (2016). Uluslararası ticaret ve turizm arasında bir ilişki var mı?. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 37-48.
- Passas, I. (2024). Bibliometric analysis: the main steps. *Encyclopedia*, 4(2), 1014-1025.
- Peeters, P., Gössling, S., & Becken, S. (2006). Innovation towards tourism sustainability: climate change and aviation. *International Journal of Innovation and Sustainable Development*, 1(3), 184-200.
- Pesaran, M.H. (2007). A simple panel unit root test in the presence of cross-section dependence. *Journal of Applied Econometrics*, 22(2), 265-312.
- Pesaran, M.H. (2021). General diagnostic tests for cross-sectional dependence in panels. *Empirical Economics*, 60(1), 13-50.
- Ruiz-Estrada, M.A., Park, D., & Lee, M. (2023). How COVID-19 affected the tourism, international trade, air transportation, and electricity consumption between 2019 and 2021. https://www.researchgate.net/publication/374170086_How_COVID-19_Affected_the_Tourism_International_Trade_Air_Transportation_and_Electricity_Consumption_in_China_Between_2019_and_2021
- Santana-Gallego, M., Ledesma-Rodríguez, F.J., & Pérez-Rodríguez, J.V. (2016). International trade and tourism flows: An extension of the gravity model. *Economic Modelling*, 52, 1026-1033.
- Song, H., Li, G., & Cao, Z. (2018). Tourism and economic Globalization: An emerging research agenda. *Journal of Travel Research*, 57(8), 999-1011.
- Suresh, K. G., & Tiwari, A. K. (2018). Does international tourism affect international trade and economic growth? The Indian experience. *Empirical Economics*, 54(3), 945-957.
- Şahin, S. (2021). Uluslararası ticaret ve uluslararası turizm arasındaki ilişki: Türkiye örneği (1970-2019). *Business & Management Studies: An International Journal*, 9(3), 1060-1075.
- Şeker, A. (2022). The nexus between tourism and international service trade in the coronavirus pandemic: Evidence from Turkey. *Journal of Multidisciplinary Academic Tourism*, 7(1), 55-65.
- Tuyen-Nguyen, T.T., & Choi, C.H. (2026). Tourism as a trade facilitator: Gravity-based evidence from Vietnam’s bilateral trade flows. *Asia & the Pacific Policy Studies*, 13(1), e70073.
- Van Eck, N., & Waltman, L. (2010). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *Scientometrics*, 84(2), 523-538.
- Walton, J. (2018). Tourism and economic development in ASEAN. In M. Hitchcock, V. T. King, & M. J. G. Parnwell (Eds.), *Tourism in South-East Asia* (pp. 214-233). Routledge.